

Asia: VN/9627/2026

Hallituksen esitys eduskunnalle ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Lausuntonne pääasiallinen sisältö

Sivistysala ry:n tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Pidämme ehdotettuja säännöksiä koulutuksen järjestämisestä poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina.

Sivista pitää esityksen tavoitteita pääosin perusteltuina ja kannattaa sääntelyä, joka vahvistaa koulutuksen järjestämisen jatkuvuutta poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Häiriötilanteen määrittelyä pidetään riittävän kattavana, ja yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuuden laajentaminen nähdään tarkoituksenmukaisena. Velvoitteen toimeenpano edellyttää kuitenkin selkeää ohjeistusta ja riittävää siirtymäaikaa.

Sivista kannattaa ehdotuksia, joilla lisätään mahdollisuuksia joustaa opetuksen, näyttöjen, henkilökohtaistamisen ja ylioppilastutkinnon järjestämisessä poikkeuksellisissa tilanteissa. Sivista korostaa, että oppivelvollisten ensisijaisuutta koskevaa sääntelyä tulisi tarkentaa siten, että se turvaa nuoren mahdollisuuden suorittaa ylioppilastutkinto tai ammatillinen perustutkinto loppuun saakka myös silloin, kun oppivelvollisuus on jo päättynyt. Aikuisopiskelijoiden yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua on turvattava, ja normaaliin toimintaan on palattava mahdollisimman nopeasti häiriötilanteen päätyttyä.

Lisäksi Sivista kannattaa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ään ehdotettuja muutoksia. Työelämätoimikuntien osalta Sivista pitää tärkeänä, että mahdolliselle toiminnasta luovuttaessa rakennetaan selkeä korvaava malli ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen, työelämävuoropuhelun ja arvioinnin oikaisumenettelyjen turvaamiseksi. Ammatillisen koulutuksen tulee jatkossakin perustua työelämän tarpeisiin ja vahvaan osaamisen laatuun.

Häiriötilanteita ja poikkeusoloja koskeva ehdotukset

Lausuntonne koskien häiriötilanteen määrittelyä

Sivista pitää häiriötilanteen määrittelyä perusteltuna. On ymmärrettävää, että laissa ei voi tyhjentävästi kuvata erilaisia häiriötilanteita. Säännöskohtaisissa perusteluissa kuvatut esimerkit antavat osiittain siitä, millaisia häiriötilanteita lailla tarkoitetaan. Häiriötilanteen toteaminen vaatii väistämättä tapauskohtaista arviointia. Sivista pitää pykälän muotoilua riittävän kattavana ja ohjaavana mahdollistamaan tämän arvioinnin tekemisen.

Sivista pitää hyvänä sitä, että häiriötilanteen todetaan voivan ilmetä paikallisesti, alueellisesti tai valtakunnallisesti.

Lausuntonne koskien ehdotusta yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuudeksi

Sivista pitää perusteltuna, että varautumisvelvollisuus laajennetaan koskemaan myös yksityisiä koulutuksen järjestäjiä, sillä tämä vahvistaa toiminnan jatkamisen edellytyksiä myös poikkeus- ja häiriötilanteissa. Yksityisten koulutuksen järjestäjien toimintaan osallistuu alueellisesti merkittäviä opiskelijamääriä.

Yksityisten koulutuksen järjestäjien varautumisvelvollisuuden valvonta ehdotetaan Lupa- ja valvontaviraston tehtäväksi. Sivista pitää tätä perusteltuna, sillä viraston tehtäviin kuuluu alueen toimijoiden valmiussuunnittelun edistäminen. Sivista toteaa, että valmiussuunnittelun edistäminen edellyttää virastolta ohjaus- ja neuvontapalveluita valvontatehtävän ohella. Kunnallisten järjestäjien osalta varautumisvelvollisuuden toteutumisesta valvoo valmiuslain perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö. Sivista pohtii, onko tarkoituksenmukaista, että järjestäjiä valvoo eri taho. Sivista katsoo, että koulutuksen järjestäjien on mielekästä tehdä varautumisesta myös yhteistyötä järjestäjämuodosta riippumatta.

Tehtävä on yksityisille koulutuksen järjestäjille uusi, mutta monella toimijalla voi olla vastaavasta toiminnasta jo kokemusta. Erityisesti pienemmille yksiköille veloitteen toimeenpano voi kuitenkin edellyttää uutta osaamista.

Uusi velvollisuus on tunnistettu vaikutusten arvioinnissa, mutta sen taloudellisia vaikutuksia yksityisille koulutuksen järjestäjille ei ole tunnistettu tai ehdotettu korvattavaksi. Sivista ehdottaa, että jatkovalmistelussa selvitetään kohtuullisen erillismäärärahan osoittamista tukemaan varautumisvelvollisuuden toimeenpanoa.

Lausuntonne koskien ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudelle poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa

Sivista pitää oppivelvollisten ensisijaisuutta perusteltuna, mutta toivoo jatkovalmistelussa harkittavan esityksen muotoilua siten, että siinä huomioitaisiin se, että toiselta asteelta ylioppilaaksi tai ammattiin valmistuminen tapahtuu usein oppivelvollisuuden päättymisen jälkeen. Olisi mielekästä, että ensisijaisuus koskisi ylioppilastutkinnon tai ammatillisen perustutkinnon loppuun asti suorittamista, jolloin nuorella olisi hakukelpoisuuden korkea-asteelle tuottava tutkinto.

Samalla on pidettävä kiinni siitä, että opiskelijoita kohdellaan yhdenvertaisesti ja että aikuisopiskelijoilla on yhdenvertaiset mahdollisuudet kouluttautua. Ensisijaisuusperiaate ei voi tarkoittaa sitä, että aikuisopiskelijoiden oikeuksista karsitaan ja heidän valmistumistaan tarpeettomasti venytetään. Poikkeus tilanteen ollessa ohi tavanomaiseen toimintaan on voitava palata mahdollisimman pikaisesti.

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 45 a §:ksi

Ammatillisen koulutuksen lakiin lisättäisiin uusi 45 a §, joka koskisi henkilökohtaisten osaamisen kehittämissuunnitelmien laadintaa ja hyväksyntää poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Esitysluonnoksen mukaan ehdotettu säännös mahdollistaisi koulutuksen järjestäjälle yhteistyö- ja kuulemisvelvoitteesta poikkeamisen poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa. Säännöksen tavoitteena on keventää koulutuksen järjestäjän velvoitteita poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa, jotta sen on mahdollista keskittyä ydintehtäviensä hoitamiseen. Samalla mahdollistetaan koulutuksen järjestäjän nopea reagoiminen. Sivista kannattaa ehdotusta.

Lausuntonne koskien ehdotusta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain uudeksi 52 a §:ksi

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että ammatillisesta koulutuksesta annettuun lakiin lisättäisiin säännös, joka mahdollistaa poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa näyttöjen toteuttamisen suorittamalla käytännön tehtäviä, jotka mahdollisimman hyvin vastaisivat aitoja työtilanteita ja työprosesseja. Sivista kannattaa esitystä.

Lausuntonne koskien ehdotusta ylioppilastutkinnosta annetun lain uudeksi 4 a §:ksi

Säännös mahdollistaisi opetus- ja kulttuuriministeriölle tutkinnon kokeiden siirtämisen enintään kolme kuukautta aiemmaksi tai myöhemmäksi sekä tutkinnon järjestämistä vain kerran vuodessa. Sivista pitää ehdotuksia tarpeellisena.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voisi määrätä, että hyväksyttyä koetta ei saisi uusia. Sivista pitää ehdotusta tarkoituksenmukaisena ja perusteltuna, jotta voimavarat saadaan osoitettua niille, jotka suorittavat tutkinnon kokeita ensimmäistä kertaa. Myös hylätyn kokeen uusimista ehdotetaan rajattavaksi tutkinnon suorittaneiden osalta. Sivista pitää myös tätä perusteltuna, ja katsoo että hylätyn kokeen uusiminen tulee olla mahdollista niissä tapauksissa, joissa hylätty arvosana estää ylioppilastutkinnon suoritetuksi tulemisen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että häiriötilanne johtaisi koulutukselliseen umpiperään, vaan lähtökohtana tulee olla mahdollisuus suorittaa hakukelpoisuuden korkea-asteelle tuottava tutkinto.

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain uudeksi 18 a §:ksi

Sivista pitää oppivelvollisten ensisijaisuutta perusteltuna. Sivista toteaa kuitenkin, että merkittävä osa opiskelijoista suorittaa ylioppilastutkinnon sekä lukion oppimäärän vasta oppivelvollisuuden päätyttyä. Sivista toivoo jatkovalmistelussa harkittavan esityksen muotoilua siten, että ensisijaisuus koskisi ylioppilastutkinnon loppuun asti suorittamista, jolloin nuorella olisi hakukelpoisuuden korkea-asteelle tuottava tutkinto, eikä häiriötilanne johtaisi koulutuksellisen umpiperän muodostumiseen. Sivista kannattaa pitkittyneessä tilanteessa aloituspaikkojen suuntaamista ensisijaisesti oppivelvollisille, mutta katsoo että käytänteiden on oltava selkeät, jotta hakijoiden tasapuolinen kohtelu toteutuu.

Sivista pitää ehdotuksia (uusi 18 b §) opintojen mitoituksesta ja laajuudesta poikkeamiseksi poikkeusolosuhteissa kannatettavina. Poikkeaminen edellyttäisi valtioneuvoston asetuksen antamista. Niin ikään Sivista kannattaa ehdotusta opetussuunnitelman perusteiden tavoitteista poikkeamiseksi, jossa Opetushallituksella olisi toimivalta. Ehdotukset lisäävät paikallista

liikkumavaraa koulutuksen järjestämisen reunaehtojen tiukentuessa, mikä lisää edellytyksiä jatkaa toimintaa poikkeuksellisessakin tilanteessa.

Lausuntonne koskien ehdotusta lukiolain 4 §:n muuttamisesta

Järjestämisluvista voitaisiin ehdotuksen mukaan määrätä koulutuksen järjestäjien muista tehtävistä. Tällaisia tehtäviä voisivat olla esimerkiksi varautumiseen ja valmiussuunnitteluun liittyvät koordinoivat tehtävät. Sivista pitää ehdotusta perusteltuna.

Lausuntonne koskien ehdotusta tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain uudeksi 26 a §:ksi

Ehdotettavan 1 momentin mukaan häiriötilanteissa ja valmiuslain tarkoittamissa poikkeusoloissa koulutuksen järjestäjien olisi varmistettava ensisijaisesti oppivelvollisten opiskelijoiden kouluttaminen. Säännös tarkoittaisi, että koulutuksen järjestäjän olisi häiriötilanteessa kohdistettava käytössä olevat resurssinsa kuten henkilöstö, tilat ja oppimisympäristöt sekä muu kalusto ensisijaisesti oppivelvollisten kouluttamiseen. Pitkittyvässä tilanteessa tämä voisi tarkoittaa myös aloituspaikkojen suuntaamista ensisijaisesti oppivelvollisille ja toissijaisesti aikuisopiskelijoille.

Sivista kannattaa ehdotusta ja viittaa huomioihinsa lausuntoonsa koskien ehdotusta oppivelvollisten ensisijaisuudelle poikkeusoloissa ja häiriötilanteissa.

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ää koskevat muutokset

Lausuntonne koskien lain 8 §:ään ehdotettavia muutoksia

Esityksessä ehdotetaan, että jatkossa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ssä tarkoitettavaan koulutukseen ei jatkossa sovellettaisi tiettyjä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain säännöksiä, joita koulutukseen ei ole tähänkään asti voitu koulutusten erityisen luonteen takia soveltaa. Esitysluonnoksessa ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 8 §:ään ehdotettavat muutokset parantaisivat niiden koulutuksen järjestäjien asemaa, joiden järjestämislupa on myönnetty mainitun pykälän nojalla. Sivista kannattaa ehdotettuja muutoksia, koska ne selkeyttävät nykytilaa.

Ylioppilastutkinnosta annettuun lakiin ehdotettavat muutokset

Lausuntonne koskien lain 5 a §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei huomautettavaa.

Lausuntonne koskien lain 21 §:ään ehdotettavaa muutosta

Sivista pitää ehdotettua muutosta perusteltuna. Osallistumisoikeutta koskevissa päätöksissä välittömällä toimeenpanolla voidaan varmistaa tutkinnon suorittamisen turvallisuutta ja kokelaiden välistä tasavertaisuutta.

Lausuntonne koskien lain 22 §:ään ehdotettavaa muutosta

Ylioppilaskokeiden merkitys kokelaan myöhempien koulutusmahdollisuuksien kannalta on merkittävä. Näin ollen kokelaan oikeusturvaan ehdotettavien rajausten vaikutus on arvioitava huolellisesti. Sivista katsoo, että oikaisupyyntöjen perusteluvälvoitteen keventäminen toisaalta heikentää kokelaan saamaa tietoa arviointiperusteiden soveltamista kohdallaan, mutta toisaalta nopeuttaa oikaisupyyntöjen käsittelyä, jolla voi olla merkitystä jatko-opintoihin hakeutumisen kannalta. Sivista suhtautuu ehdotukseen myönteisesti, sillä oikaisupyyntöjen suuri määrä voi johtaa kohtuuttomaan työmäärään ja näin ollen viiveisiin oikaisuprosessissa.

Lausuntonne koskien lain 24 §:ään ehdotettavaa muutosta

Tietojensaantioikeuden laajentaminen on kannatettavaa.

Ammatillisen koulutuksen työelämätoimikunnat

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen työelämätoimikuntia koskevia muutosehdotuksia

Yksityismuotoiset ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat suhtautuneet työelämätoimikuntiin kaksijakoisesti. Toisaalta niiden rooli on nähty tärkeänä laadunvarmistajana ja työelämän kanssa pidettävän vuoropuhelun edistäjänä. Toisaalta niiden rooli on jäänyt joillekin koulutuksen järjestäjille arjen kannalta melko vähäiseksi ja näkymättömäksi.

Sivista pitää tärkeänä, että ammatillisen koulutuksen laatutoimintaa kehitetään ja vuoropuhelua oppilaitosten ja työelämän välillä tiivistetään paikallisesti ja valtakunnallisesti. Ammatillisen koulutuksen on jatkossakin perustuttava työelämän tarpeisiin ja vahvaan osaamisen laatuun. Mikäli työelämätoimikuntatoiminnasta luovutaan, on ammatillisen koulutuksen laadunvarmistukseen ja valtakunnalliseen työelämän kanssa käytävään vuoropuheluun kehitettävä korvaavaa toimintaa. Sivista katsoo, että esityksessä ei ole riittävällä tavalla arvioitu, miten työelämätoimikuntien tehtävät, kuten laadunvarmistus, työelämävuoropuhelu ja arvioinnin oikaisumenettelyt, toteutetaan jatkossa. Sivista pitää myös ammatillisen koulutuksen valtakunnallisen laatupalkintokilpailun palauttamista kannatettavana ajatuksena.

Täsmennykset toisen asteen lukuvuosimaksuja koskeviin säännöksiin

Lausuntonne koskien lukiolain 34 a §:ään ehdotettavaa muutosta

Ei huomautettavaa.

Ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta annettuun lakiin ehdotettava muutos

Lausuntonne koskien lain 3 §:ään ehdotettavaa muutosta

Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kokeiluluvan saanut koulutuksen järjestäjä saa toimia momentissa tarkoitettuna koulutuskeskuksena, ellei oikeutta toimia koulutuskeskuksena myöhemmin peruuteta ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 29 §:n nojalla. Sivistalla ei ole asiaan huomautettavaa.

Uusitalo Heikki
Sivistysala ry